

ULLRICH JUNKER

**„Archiv für schlesische
Mundart“**

**„Archiwum dialektu
śląskiego”**

im Sommer 2016

Ullrich Junker
Mörikestr.16
D 88285 Bodnegg

„Archiv für schlesische Mundart“

Ullrich Junker

Frühjahrstagung des seit 34 Jahren bestehenden Arbeitskreises „Archiv für schlesische Mundart“ vom 22. bis 24. April 2016 in Wangen / Allgäu

Das Frühjahrstreffen stand ganz im Zeichen des Gedenkens an die Schriftstellerin und Kulturforscherin schlesischer Trachten und – Stickereien, Erle Bach, der Gründerin des Arbeitskreises, deren Todestag sich in diesen Tagen zum 20sten Mal jährt. Da die Liegezeit ihrer Grabstätte nun endet, hat der Arbeitskreis mit der Familie beschlossen, den Grabstein zur Erlebach-Baude nach Tschechien ins Riesengebirge auf den Riesengebirgskamm zu überführen und an der kleinen Kapelle dort aufzustellen. Es ist erfreulich, dass der Baudenbesitzer dieser Überführung sofort zugestimmt hat. Die Vorfahren unserer Erle Bach, deren bürgerlicher Name Hanna Barbara Strehblow, geborene Rauthe, lautete, stammen von dieser Baude. Und nach dem Motto „back to the roots“ kommt nun der Gedenkstein an die Stelle im Riesengebirge, wo die Erlebachs über Generationen ihre Heimat hatten. So wird in einem Buch über die Erlebach-Baude auf 10 Seiten über unsere Erle Bach berichtet. Dieses Druckwerk wurde von der Verwaltung des Nationalparks Riesengebirge und dem Erlebach-Baudenbesitzer als tschechische und deutsche Ausgabe herausgegeben.

Der Gedenkstein konnte inzwischen am 11. Juni. 2016 in einem würdigen Rahmen aufgestellt werden.

Seit nunmehr 34 Jahren treffen sich Schlesier aus ganz Deutschland in Wangen im Frauentor-Turm, die es sich zur Aufgabe gemacht haben, die schlesische Mundart zu erforschen, zu dokumentieren und durch eine Schriftenreihe der Nachwelt zu erhalten.

Zum 35jährigen Bestehen des Arbeitskreises wird mit dem Titel „Erle Bach – eine herausragende Schlesierin“ – in der Reihe „Woas die Stoare pfeifa“, ein Jubiläumsband (Band 20) erscheinen. In diesem Buch wird das Werk Erle Bachs und die des Arbeitskreises eingehend dargestellt. Es wird einen Umfang von nahezu 500 Seiten haben. Das druckfertige Layout des Buches wurde bei dieser Tagung durchgearbeitet und für die Drucklegung freigegeben.

Es folgten Referate über die Schreiberhauer Schriftstellerin Johanna Frauenholz und Glatzer Originale im Mundartleben.

Zu dem Referat von Dietrich Roth über den Mundartschriftsteller Heinrich Spiller aus dem Kreis Grottgau war eigens dessen Enkel aus dem hohen Norden, aus Peine, angereist. Heinrich Spiller wurde 1888 in Tscheschdorf (1936 in „Lärchenhain“ umbenannt) geboren. Während seiner 8jährigen Schulzeit war er ein eifriger Leser. Die Schrift

„Archiwum dialektu śląskiego“

Ullrich Junker

Wiosenne posiedzenie, istniejącego od 34 lat Koła „Archiwum dialektu śląskiego” w dniach 22–24 kwietnia 2016 r. w Wangen / Allgäu

Wiosenne posiedzenie było w całości poświęcone pamięci założycielki Koła, Erle Bach – pisarki oraz badaczki kultury śląskich strojów i haftów, której 20. rocznica śmierci przypadła w tych dniach. Ponieważ mija teraz okres nienaruszania jej grobu, Koło wraz z rodziną postanowiło przenieść go do karkonoskiej Erlebachovej Boudy w Czechach i umieścić grób tam, obok kapliczki. To miło, że właściciel schroniska od razu wyraził zgodę na to przeniesienie. Przodkowie naszej Erle Bach, która naprawdę nazywała się Hanna Barbara Strehblow, z domu Rauthe, wywodzili się z tego schroniska. Zgodnie z mottem „back to the roots” kamień pamiątkowy przybywa teraz w Karkonosze, na to samo miejsce, gdzie przez pokolenia mieszkali Erlebachowie. Również w książce o schronisku Erlebachova Bouda na 10 stronach jest mowa o naszej Erle Bach. Tę publikację zarząd Karkonoskiego Parku Narodowego oraz właściciel schroniska Erlebachova Bouda wydali w języku czeskim i niemieckim.

Dnia 11 czerwca 2016 r. uroczyste ustawiono kamień pamiątkowy.

Od ponad 34 lat do Wangen w Frauentor-Turm zjeżdżają się z całych Niemiec Ślązacy, którzy postawili sobie zadanie badania i dokumentowania śląskiego dialektu oraz zachowania go dla potomnych, poprzez publikowanie cyklu pism.

Z okazji 35. rocznicy istnienia Koła ukaże się w serii „Woas die Stoare pfeifa” tom jubileuszowy (tom 20) pod tytułem „Erle Bach – wspaniała Ślązaczka”. Książka będzie prezentowała szczegółowo dzieło Erle Bach oraz dokonania Koła. Zawierać ma prawie 500 stron. Podczas tego posiedzenia opracowano układ graficzny książki i oddano ją do druku.

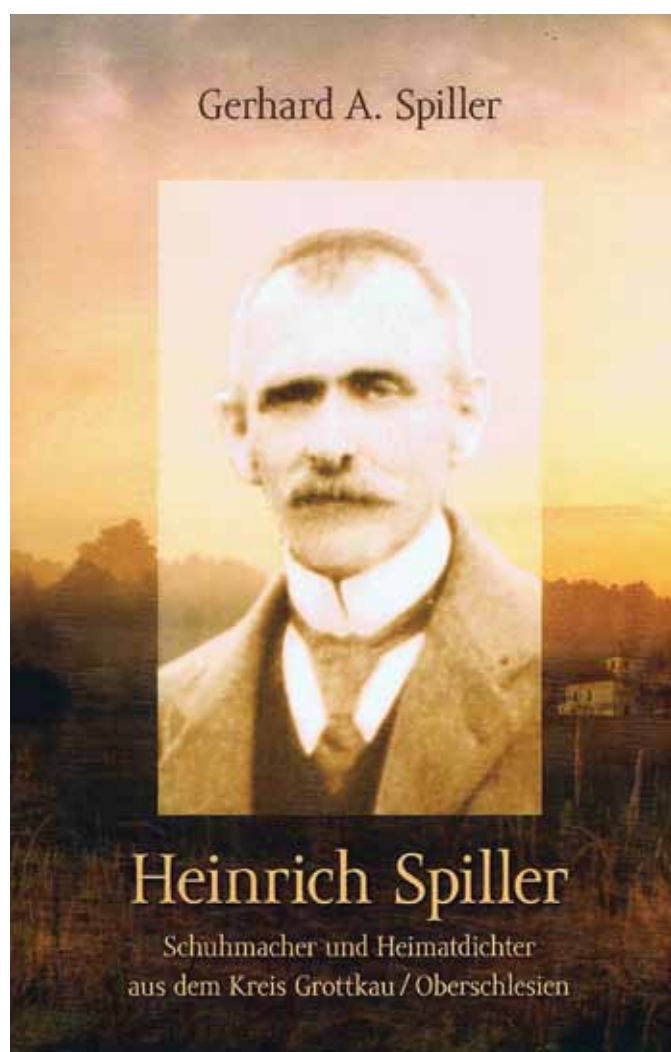
Następnie odczytano referaty na temat pisarki Johanny Frauenholz ze Szklarskiej Poręby oraz kłodzkich oryginałów w życiu dialektu.

Na odczyt referatu Dietricha Rotha o pisarzu piszącym dialektem Heinrichu Spillerze z okręgu Grodków przyjechał z dalekiej Północy z Peine wnuk pisarza. Heinrich Spiller urodził się w roku 1888 w Cieszanowicach / Tscheschdorf (w roku 1936 zmieniono nazwę na „Lärchenhain”). Spiller w okresie 8-letniej nauki szkolnej namiętnie czytał. Utwór „Zatopiony dzwon” Gerharta Hauptmanna wzbudził w nim chęć poznania Karkonoszy. Spiller rozpoczął najpierw naukę w zawodzie stolarza, którą jednak ukończył po 5 miesiącach, przez majstra nadużywającego kar. Wkrótce po tym uczył się u odcytanego szewca, który finansował Heinricha i wysłał go

„Die versunkene Glocke“ von Gerhart Hauptmann weckte sein Interesse, das Riesengebirge kennenzulernen. Zunächst begann Spiller eine Schneiderlehre, die er aber durch den „züchtungswütigen“ Lehrherrn nach 5 Monaten beendete. Schon kurz darauf folgte die Lehre bei einem sehr belesenem Schuhmacher, der Heinrich Spiller förderte und ihn in den Wintermonaten auf die ländliche Fortbildungsschule schickte. Nach Ende der Lehre begab sich Spiller auf die Wanderschaft. In dem Waldenburger Ortsteil Dittersbach lernte er den damaligen und späteren großen schlesischen Schriftsteller Hermann Stehr kennen. Spiller übergab Herman Stehr ein handgeschriebenes Heftchen mit seinen eigenen Gedichten. Stehr war von den Gedichten so beeindruckt, dass er sich gegenüber Spiller äußerte, er werde den Dichterfürsten Gerhart Hauptmann über dieses Gespräch informieren. Und so kam es, dass Spiller eine Einladungskarte zu einem Besuch Gerhart Hauptmanns an einem Sonntag im Juli 1912 nach Agnetendorf auf den Wiesenstein erhielt. Hauptmann war beeindruckt vom Literatur-Interesse des jungen Schustergesellen. Er schenkte ihm die damals 6-bändige Ausgabe seiner gesammelten Werke und versah diese sogar mit einer Widmung. Es folgten noch weitere drei oder vier Besuche im Haus Wiesenstein. So bekam Spiller auch Kontakt zum damaligen Verlagsleiter des Reclam-Verlages, Gotthold

w in den Monaten zimowych do wiejskiej szkoły uzupełniającej. Po ukończeniu nauki zawodu Spiller wybrał się na wędrowkę czeladniczą. W dzielnicy Wałbrzych Podgórze poznał wielkiego, uznanego później, śląskiego pisarza Hermanna Stehra. Spiller przekazał Hermannowi Stehrowi zeszytik, z zapisanymi ręcznie własnymi wierszami. Stehr – ogromnie zachwycony wierszami – zapewnił Spillera, że o tej rozmowie poinformuje księcia poetów – Gerharta Hauptmanna. I tak rzeczywiście się stało. W pewną lipcową niedzielę roku 1912 Spiller otrzymał zaproszenie do odwiedzenia Gerharta Hauptmanna w Jagniątkowie na „Łąkowym Kamieniu” / „Wiesenstein”. Hauptmann był pod wrażeniem pasji literackich młodego szewca – czeladnika. Podarował mu sześciotomowe wydanie swoich dzieł zebranych i nawet opatrzył je dedykacją. Odbyły się jeszcze kolejne trzy lub cztery wizyty w domu „Wiesenstein”. Wtedy Spiller nawiązał kontakt z ówczesnym dyrektorem wydawnictwa Reclam, Gottholdem Müllerem. Müller miał problem z władzą reżimu nazistowskiego. Komunikował się ze Spillerem, wysyłając mu na Śląsk buty do naprawy i w takiej oto konspiracji mogli porozumiewać się pisemnie.

Później w swoim nowym miejscu zamieszkania w Ölsburg koło Peine w Dolnej Saksonii Heinrich Spiller odtworzył z pamięci swoje wiersze i teksty.

Buch – Heinrich Spiller
Książka – Heinrich Spiller

Grabstein Erle Bachs
Nagrobek Erle Bach

Müller. Müller hatte Probleme mit den Machthabern des Naziregimes. Um mit Spiller zu kommunizieren schickte er ihm Schuhe nach Schlesien zur Reparatur und konnte, so getarnt, sich mit Spiller schriftlich austauschen.

Heinrich Spiller hat dann in seiner neuen Heimat in Ölsburg bei Peine in Niedersachsen die Gedichte und Texte aus dem Gedächtnis wieder entstehen lassen.

Es ist anerkennenswert, dass nun dessen Enkel Gerhard A. Spiller uns in einer Monographie und in einem Gedichtband seinen Großvater der Öffentlichkeit, 50 Jahre nach dessen Ableben, vorstellt und damit würdigt.

Schon traditionsgemäß waren der ehemalige Kulturamtsleiter Walter Sterk und der jetzige Kulturamtsleiter Hermann Spang zu unserer Tagung gekommen. Die Stadt Wangen nimmt mit ihren Führungskräften an dem Mundarttreffen seit über 3 Jahrzehnten Anteil.

Es ist sehr erfreulich, dass 70 Jahren, nachdem die Schlesier ihre Heimat verlassen mussten, die Mundartkultur auch heute noch gepflegt und gesichert wird und alle Teilnehmer immer sehr gern seit 34 Jahren zu den Tagungen im Frühjahr und im Herbst nach Wangen kommen.

Godne uznania jest, że 50 lat po śmierci Spillera jego wnuk Gerhard A. Spiller w monografii i w tomiku wierszy, przedstawia nam, szerokiej publiczności, swojego dziadka i tym samym upamiętnia go.

Tradycyjnie już przybyli na nasze posiedzenie były kierownik wydziału ds. kultury Walter Sterk oraz obecnie urzędujący kierownik Hermann Spang. Od ponad 3 dziesięcioleci miasto Wangen wraz z kadrą kierowniczą uczestniczy w tych spotkaniach poświęconych dialektom.

Pocieszający jest fakt, że od 70 lat, kiedy to Ślązacy musieli opuścić swoją małą ojczyznę, pielęgnuje się i chroni się nadal dialekt, a od 34 lat wszyscy chętnie przyjeżdżają wiosną i jesienią do Wangen i uczestniczą w posiedzeniach.